

Sanningskommission och specialdomstol – ett komplement till varandra i skapandet av transitionell rättvisa?

En fallstudie om ansvarsutkrävande av krigsförbrytelser och
brott mot mänskligheten i Sierra Leone

Jacob Lindén
Sabina Sandström

Abstract

Denna uppsats är en fallstudie som har för avsikt att undersöka relationen mellan *The Sierra Leone Truth and Reconciliation Commission* och *Special Court for Sierra Leone*. De båda organen upprättades för att bemöta krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten som begicks under inbördeskriget 1991-2002. Syftet är att analysera huruvida sannings- och försoningskommissionen och specialdomstolen kan ses som ett komplement till varandra i skapandet av transitionell rättvisa eller om det finns något som tyder på att man måste göra ett val mellan dem.

Uppsatsens teoretiska utgångspunkt är att en kombination av juridiska och icke-juridiska metoder är nödvändig för att man ska kunna tala om rättvisa i ett större sammanhang. De olika metoderna fyller båda sin funktion i strävan efter rättvisa i ett post-konflikt samhälle. Slutsatserna som kan dras av fallet Sierra Leone är att sannings- och försoningskommissionen och specialdomstolen utgjort ett komplement till varandra. De positiva effekterna av att de två organen har verkat parallellt överstiger således de svårigheter som uppstått.

Nyckelord: transitionell rättvisa, Sierra Leone, retributiv och reparativ rättvisa, sanningskommissioner, *ad hoc* tribunaler

Antal ord: 10 015

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	1
1.2 Metod och material	2
1.3 Avgränsningar	3
1.4 Disposition	3
2 Begrepp och teoretiskt ramverk	4
2.1 Fred	4
2.2 Transitionell rättvisa	5
2.3 Retributiv och reparativ rättvisa	5
2.3.1 <i>Ad hoc</i> tribunaler	8
2.3.2 Sanningskommissioner	9
2.3.3 Alternativ eller komplement?	11
3 Fallet Sierra Leone	14
3.1 Inbördeskriget 1991-2002	14
3.2 Upprättandet av en sannings- och försoningskommission	16
3.3 Upprättandet av en specialdomstol	18
4 Relationen mellan Sierra Leones sannings- och försoningskommission och specialdomstol	20
4.1 Positiva och negativa effekter	20
4.2 Kompletterande verkan i skapandet av transitionell rättvisa?	22
5 Slutsatser	24
6 Referenser	26

Förkortningar

AFRC	Armed Forces Revolutionary Council
CDF	Civil Defence Forces
ECOMOG	The Economic Community of West African States Monitoring Group
FN	Förenta Nationerna
ICTR	International Criminal Tribunal for Rwanda
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
NRPC	National Provisional Ruling Council
RUF	Revolutionary United Front
SCSL	Special Court of Sierra Leone
SLPP	Sierra Leone People's Party
SLTRC	The Sierra Leone Truth and Reconciliation Commission

1 Inledning

Vad som gynnar fredsprocessen i ett samhälle som har en bakgrund av konflikt, med grova brott mot civilbefolkningens mänskliga rättigheter, är en omtvistad diskussion inte bara akademiskt utan även bland beslutsfattare i praktiken. En del ser att kraven på rättvisa och upprättelse för offren och deras anhöriga står i konflikt med behovet av stabilitet i landet. Andra menar att man inte kan tala om hållbar fred utan rättvisa. Sanningskommissioner och *ad hoc* tribunaler, som utgör två metoder för att utkräva ansvar, har tidigare setts som alternativ till varandra. I början av 2000-talet kom dock debatten allt mindre att handla om sanning kontra rättvisa. I stället menade många teoretiker och beslutsfattare att en kombination av de två metoderna är en förutsättning för att man ska kunna bemöta de utmaningar ett post-konflikt samhälle står inför (Roht-Arriaza 2006: 8).

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka huruvida *The Sierra Leone Truth and Reconciliation Commission* och *Special Court for Sierra Leone* kan ses som ett komplement till varandra i skapandet av transitionell rättvisa. Vi har valt att genomföra en fallstudie om ansvarsutkrävande av krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten i Sierra Leone under inbördeskriget 1991-2002. Fallet Sierra Leone är intressant i den bemärkelse att man dels har kombinerat en sannings- och försoningskommission med en *ad hoc* tribunal men även eftersom dessa två institutionerna verkade parallellt med varandra under samma tidsperiod. Tidigare har sanningskommissioner ofta setts som ett alternativ till internationella tribunaler. Genom att undersöka hur dessa två organ på olika sätt har bidragit till transitionell rättvisa i Sierra Leone är våra förhoppningar att få klarhet i huruvida dessa två former av rättvisa motverkar eller kompletterar varandra. Vår forskningsfråga är följande:

Kan sannings- och försoningskommissionen och specialdomstolen i Sierra Leone ses som ett komplement till varandra i skapandet av transitionell rättvisa?

För att besvara huvudfrågan kommer vi först att besvara följande underfrågor:

- 1) Vad låg bakom beslutet om att upprätta *The Sierra Leone Truth and Reconciliation Commission* (SLTRC) respektive *Special Court for Sierra Leone* (SCSL)?

- 2) Vilka problem präglade relationen mellan SLTRC och SCSL? Fanns det några positiva effekter av att de två organen verkade samtidigt?
- 3) Hur har upprättandet av SLTRC respektive SCSL påverkat fredsprocessen i Sierra Leone?
- 4) Är Sierra Leone ett fall där kombinationen av SLTRC och SCSL visat sig vara gynnsam i strävan att uppnå transitionell rättvisa? Finns det något som tyder på att man måste välja antingen eller?

1.2 Metod och material

Som vi nämnde ovan har vi valt att göra en fallstudie om ansvarsutkrävande av krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten i Sierra Leone under inbördeskriget 1991-2002. Vi menar att det förvisso vore intressant att genomföra en komparativ studie. Men då fallet Sierra Leone är unikt så till vida att sanningskommissionen och specialdomstolen har verkat parallellt under samma tidsperiod anser vi att en fallstudie är den lämpligaste metoden för att besvara våra frågeställningar. Denna metod innebär dessutom en möjlighet till en djupare analys. Vi ämnar inte att dra några generella slutsatser, då varje enskilt fall har sin speciella bakgrund och karaktär. Vi anser dock att det är viktigt att sätta fredsprocessen i Sierra Leone i sin kontext med andra post-konflikt samhällen.

Transitionell rättvisa är ett omdiskuterat ämne inom den akademiska litteraturen. Det är dock inte bara ett typiskt ämnesområde inom den statsvetenskapliga disciplinen, utan ämnet diskuteras även utifrån juridiska och moraliska aspekter. Teoriavsnittet såväl som avsnitten om Sierra Leone bygger därmed på forskare inom både statsvetenskap, teologi och juridik. Vi ser det som en styrka att författarna kommer från olika discipliner, då ämnet inte uteslutande kan diskuteras endast utifrån juridiska eller moraliska grunder. Majoriteten av författarna är dock jurister inom folkrätt med anknytning till olika *ad hoc* tribunaler eller sanningskommissioner. Att många är jurister är kanske inte så förvånande med tanke på ämnets juridiska prägel. Vi har dock medvetet valt bort den relativt omfattande mängden sekundärmaterial i form av böcker med juridiska dokument från specialdomstolen i Sierra Leone. Detta för att det kräver en viss förståelse av internationell rätt som vi saknar. Men även för att vi inte har som avsikt att ge vår uppsats en strikt juridisk inriktning.

I vår beskrivning av sanningskommissioner, generellt såväl som specifikt i fallet Sierra Leone, har vi haft stor användning av artiklar och böcker skrivna av Priscilla B. Hayner och William A. Schabas. Hayner, verksam vid *International Center for Transitional Justice*, anses vara en av de ledande på ämnet sanningskommissioner och var rådgivare för FN i Sierra Leone. Schabas, professor i folkrätt, var en av kommissionärerna i *The Sierra Leone Truth and Reconciliation Commission*. Med tanke på deras insikt i ämnet är det föga förvånande att de också haft en viss roll i vårt skrivande. Vi ser dock inte detta

som ett problem, då vi har haft en varierande mängd litteratur att utgå ifrån med flera olika författares synvinklar.

De uppsatser som skrivits om ämnet är inriktade på i synnerhet Sydafrika, Nordirland, Rwanda eller forna Jugoslavien. Vi har därför medvetet valt att inte skriva om något av dessa länder, då vi känner att det är mer intressant att välja ett land som det inte skrivits så mycket om. Vår frågeställning antar dessutom en annan inriktning än tidigare uppsatser som behandlar ämnet transitionell rättvisa.

1.3 Avgränsningar

Denna uppsats ämnar inte att belysa den pågående debatten om för- och nackdelar med att kräva ut ansvar för krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten eller folkmord i nationella domstolar respektive internationella tribunaler. Fokus ligger i stället på relationen mellan sanningskommissioner och *ad hoc* tribunaler – oavsett om dessa är nationella-, internationella- eller hybridtribunaler.

Beskrivning av inbördeskriget i Sierra Leone har inte som syfte att på något vis vara heltäckande. Vi kommer främst att belysa vilka krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten som begicks, då detta är relevant för att besvara vår forskningsfråga.

1.4 Disposition

Efter detta inledningskapitel kommer vi att teoretiskt definiera uppsatsens två huvudbegrepp – fred och transitionell rättvisa – i syfte att ge läsaren en bättre förståelse. Därefter följer teorin om *retributiv rättvisa* respektive *reparativ rättvisa*. I denna teoridel kommer vi också att göra en generell beskrivning av *ad hoc* tribunaler och sanningskommissioner. Vi kommer även att föra en diskussion kring om det finns något som talar för att dessa två metoder inte går att kombinera.

Sedan följer ett kapitel om fallet Sierra Leone där vi redogör för inbördeskriget 1991-2002 samt vad som låg bakom upprättandet av en sannings- och försoningskommission respektive en specialdomstol. I kapitel fem analyserar vi relationen mellan Sierra Leones sannings- och försoningskommission och specialdomstol. Här belyser vi de problem som präglade relationen mellan de två organen samt de positiva effekterna av att de var verksamma parallellt. Avslutningsvis diskuterar vi huruvida Sierra Leone kan sägas vara ett fall där sannings- och försoningskommissionen och specialdomstolen utgjort ett komplement till varandra i skapandet av transitionell rättvisa.

I det sjätte kapitlet återfinns våra slutsatser som ämnar att besvara uppsatsens inledande frågeställningar.

2 Begrepp och teoretiskt ramverk

2.1 Fred

För att förstå olika teorier om transitionell rättvisa måste man koppla det samman med vad som inkluderas i begreppet fred. En snäv definition av begreppet innebär avsaknad av direkt våld. Den bredare definitionen bygger på rättvisa, integration och samarbete. Ansvarsutkrävande av personer som begått krigsbrott och brott mot mänskligheten faller således under den bredare definitionen av fred. Det råder dock delade meningar om vilken effekt ett sådant ansvarsutkrävande har på fredsprocessen i ett postkonflikt samhälle. En del hävdar att det faktum att parterna i konflikten riskerar rättsliga följder gör att det finns en ovilja att ingå fredsavtal som kan minimera parternas makt. En sådan oro kan därför innebära att konflikten förlängs (Wallensteen 2007:9-11). Det är således problematiskt att de personer som ställs inför rätta är samma personer som man tvingas förhandla med i skapandet av fred. Detta dilemma kan uttryckas på följande sätt: ”When you create an *ad hoc* tribunal, the tribunal itself becomes part of the dispute” (Abrams-Ratner 2001:224). Andra menar att om parterna vet att deras agerande kan leda till åtal så minskar risken för att en konflikt ska uppstå. På lång sikt skulle alltså ansvarsutkrävande ha en avskräckande verkan och förhindra att nya konflikter uppstår (Wallensteen 2007:10).

Richard J. Goldstone vänder sig emot synsättet att ansvarsutkrävandet av förbrytare bör ses separat från skapandet av fred, och att det inte finns något som kan liknas vid perfekt fred i ett post-konflikt samhälle. Han menar att ett sådant synsätt tenderar att ge en alltför snäv bild av vad fred och rättvisa innebär. Fred ses som något som endast är en del av den rådande situationen istället för att vara framåtblickande eller se till det förflutna. Rättvisa ses å andra sidan som något som endast är fokuserat på det förflutna och inte nutid eller framtid. En sådan syn på fred och rättvisa leder till, enligt Goldstone, att man inte ser sambandet dem emellan. Det råder således ett ömsesidigt beroende mellan fred och rättvisa. Goldstone hävdar att man inte kan tala om en hållbar fred om fredskapandet sker utan att man inkluderar rättvisa. Även om det inte går att skapa ”den perfekta freden” så anser han att man inte därmed måste ge upp hoppet om att uppnå en fred som är meningsfull, hållbar och effektiv (Goldstone 1998:198-200).

2.2 Transitionell rättvisa

Transitionell rättvisa syftar på skapandet av rättvisa i ett samhälle som genomgår en förändringsprocess från en förtryckande regim eller konflikt till ett demokratiskt styre med fred och stabilitet (Llewellyn 2006:83).

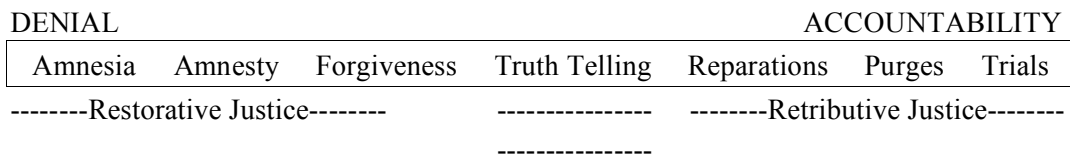
Hur man ska definiera begreppet transitionell rättvisa är dock inte helt oomstritt inom den akademiska litteraturen. Å ena sidan finns det definitioner som endast avser juridiska åtgärder för utkrävandet av ansvar. Å andra sidan finns det definitioner som är så breda att de inkluderar *alla* åtgärder som ett samhälle gör till följd av en konflikt eller grova brott mot mänskliga rättigheter. Det inkluderar bland annat ändringar i straffrätt, skolböcker samt upprättandet av officiella sorgedagar (Roht-Arriaza 2006:1-2). De skilda definitionerna visar att det råder delade meningar om vad som menas med rättvisa och vad som krävs för att uppnå rättvisa i ett samhälle under transformering (Llewellyn 2006:83). En indelning i fyra huvudsakliga metoder är dock vanligt förekommande i den akademiska litteraturen. En första metod är rättegångar som kan äga rum i nationella eller internationella domstolar (Freeman 2006:5 och Roht-Arriaza 2006: 2). Ytterligare ett alternativ är så kallade hybriddomstolar. De är visserligen upprättade under nationell lagstiftning men i andra avseenden sköts de internationellt (Abrams-Ratner 2001:221-222). En andra metod är upprättandet av olika undersökningsorgan, som kan vara både nationella och internationella. Sanningskommissioner utgör ett exempel på ett sådant undersökningsorgan. En tredje metod är officiella reparationsprogram som kan vara inriktade på ersättning eller rehabilitering. Den fjärde metoden är reformer såsom lagändringar eller avskedande av förbrytare som innehar offentliga ämbeten (Freeman 2006:5-6 och Roht-Arriaza 2006: 2).

Denna uppsats kommer att utgå från Tristan Anne Borer's definition av transitionell rättvisa som innefattar upprättandet av metoder för att hålla före detta regeringsmedlemmar, såväl som personer från oppositionsgrupper, ansvariga för tidigare begångna brott mot mänskligheten (Borer 2006:17). Att inkludera olika metoder för ansvarsutkrävande är nödvändigt för att kunna föra en diskussion om relationen mellan sanningskommissioner och *ad hoc* tribunaler. I vårt fall är det dock inte av relevans att utgå från en bredare definition av transitionell rättvisa än så.

2.3 Retributiv och reparativ rättvisa

Mark R. Amstutz delar in olika tillvägagångssätt, som stater använt sig av för att bemöta tidigare krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten, i två teoretiska perspektiv. Det ena förhållningssättet, *retributiv rättvisa*, menar att brotten måste bemötas och inriktar sig på reparation, försoning och rättegångar. Det andra förhållningssättet, *reparativ rättvisa*, betonar vikten av amnesti, förlåtelse och

sanning i syfte att läka och återställa ett postkonflikt samhälle. I figuren nedan sammanställer Amstutz de olika tillvägagångssätten i en skala som löper från total förnekelse till fullt ansvarsutkrävande. Enligt figuren anses rättegångar vara den yttersta metoden för ansvarsutkrävande medan sökandet efter sanning är en kombination av reparativ och retributiv rättvisa (Amstutz 2005:18).

Figur 3.1(a) *Transitional Justice Strategies*

Källa: Amstutz 2005:18

Enligt teorin om retributiv rättvisa förstörs den juridiska och moraliska jämlikheten som finns mellan människor när en eller flera personer begår brott mot andra människor. För att denna jämlikhet ska återställas, och för att det ska råda stabilitet i samhället även i framtiden, så måste förbrytarna hållas ansvariga för sina brott genom rättegång och straff. Ett argument som förs fram av förespråkare för retributiv rättvisa är att det är det enda sättet att garantera att rättsäkerheten i samhället bibehålls. De menar således att man inte kan tala om fullständig rättvisa om inte förbrytare sonar för sina brott. Ett annat argument som förs fram är att officiella rättegångar förhindrar att individer tar lagen i egna händer, och därmed minskar risken för hämndaktioner. Förespråkare för retributiv rättvisa menar också att domslut innebär att konflikten i stort får ett avslut (Amstutz 2005:106-107).

Som ett alternativ till retributiv rättvisa har reparativ rättvisa kommit att växa fram bland teoretiker såväl som bland politiker. Upprättelse anses vara det huvudsakliga målet med reparativ rättvisa. Denna upprättelse innebär en övergång från ilska och fientlighet till tolerans och acceptans och slutligen även samarbete mellan individer och grupper. Reparativ rättvisa innebär inte ett fullständigt avståndstagande från rättsäkerhet. Men, till skillnad från förespråkare för retributiv rättvisa, anser de som ansluter sig till teorin om reparativ rättvisa inte att juridiken är det enda tillvägagångssättet för att återställa den moraliska jämlikheten mellan människor. Denna jämlikhet kan i stället återställas genom att förbrytarna känner ånger och tar ansvar för de brott de har begått. Det handlar således snarare om att reformera människors moral än att straffa förbrytarna (Amstutz 2005:110-111).

Tuomas Forsberg menar att många felaktigt tycks tro att transitionell rättvisa handlar om att göra ett val mellan att antingen minnas och straffa eller att glömma och förlåta. Han hävdar att det istället är ett val mellan att minnas tidigare förbrytelser eller inte *och* mellan att vidta åtgärder mot ansvariga personer eller inte. Detta leder till åtminstone fyra olika tillvägagångssätt av ansvarsutkrävande, som Forsberg redovisar i modellen nedan (Forsberg 2003:69-70).

		SANCTION	
		YES	NO
REMEMBER	YES	Prosecuting	Forgiving
	NO	Revenge	Forgetting

Figur 3.1(b) *Strategies for Dealing with the Past*

Källa: Forsberg 2003:70

Forsberg påpekar att ovanstående indelning endast är ett av många sätt att presentera alternativen. Han menar dock att modellen tydligt visar att förlåtelse inte är detsamma som att glömma, och att åtal inte nödvändigtvis innebär att man slumpmässigt väljer ut personer som får agera syndabockar. Forsberg anser att det är av största vikt hur de olika strategierna för rättvisa framställs, då det sannolikt kommer att påverka vilket alternativ som är att föredra. Han hävdar att reparativ och retributiv rättvisa tenderar att framställas så att det förstnämnda ses som en strategi som fokuserar på framtiden och offren medan det sistnämnda har sin fokus på det förflutna och staten. Enligt Forsberg ignorerar ett sådant synsätt att sanning inte alltid är av positiv karaktär, då det exempelvis kan förekomma lögnar. Vidare hävdar Forsberg att modellen utgör ett exempel på att det inte är ett val mellan juridiska och icke-juridiska åtgärder, utan att tillvägagångssätten i vissa fall kan anta en juridisk form och i andra fall en politisk form. Forsberg tydliggör detta genom att resonera att samtidigt som juridiska organ kan tillämpa rättvisa rättegångar så kan dessa även ha så kallade "show trials". På samma sätt kan förlåtelse ta sig uttryck genom lagar om amnesti (Forsberg 2003:70-71).

Nigel Biggar är av åsikten att spänningsförhållandet mellan moraliska krav på rättvisa och det politiska behovet av fred till stor del beror på hur man betraktar juridisk rättvisa. Spänningen dem emellan kan komma att minska om man upphör med att se juridisk rättvisa som enbart straff mot förbrytaren. Biggar anser i stället att juridisk rättvisa huvudsakligen handlar om upprättelse för de som fallit offer och samhället i stort (Biggar 2002:168-169). För det första innebär upprättelse, enligt Biggar, ett officiellt erkännande av de brott som begåtts i syfte att erkänna värdet hos offren och betydelsen av vad som hänt dem. En andra åtgärd för att söka upprättelse är att offren tilldelas materiellt såväl som psykologiskt stöd. Den tredje och sista åtgärden är att söka sanningen om förbrytelse, och då särskilt om *varför* det hände och *vem* som begick brotten (Biggar 2002:169-170). Biggar menar således att en viss upprättelse för offren kan nås utan att man straffar förövarna. Men för fullständig upprättelse för offren krävs det ändå, enligt Biggar, att man tilldelar förövarna någon form av straff. Syftet med straffet ska dock vara att ge offren upprättelse (Biggar 2002:173). I vissa fall kan juridiska åtgärder rentav innebära mindre rättvisa, då det inte leder till upprättelse för offren. Då ett av målen med rättvisa är att skapa fred måste man ibland välja bort vissa former av rättvisa, som inte leder till upprättelse för offren, för att uppnå en hållbar fred (Biggar 2002:178). Så länge offren och samhället i stort inte betraktar vidtagna

åtgärder som rättvisa kommer det inte heller råda stabilitet och fred i samhället (Biggar 2002:168).

2.3.1 *Ad hoc* tribunaler

Användandet av tribunaler som metod för att uppnå rättvisa i ett post-konflikt samhälle är inte oomstritt. Upprättandet av tribunaler i strävan efter att uppnå rättvisa visar dock att ansvarsutkrävande efter konflikter är av internationellt intresse. Tribunaler anses även ha ett visst förebyggande syfte. Detta genom att det skickar ut signaler att det internationella samfundet inte tolererar krigsförbrytelser och grova brott mot de mänskliga rättigheter. De ansvariga för dessa brott är således inte utanför lagens räckhåll utan kan ställas till ansvar för sina handlingar (Roht-Arriaza 2006:5).

Individuellt ansvarsutkrävande, som tillämpas i tribunaler, innebär att man undviker att peka ut hela grupper som ansvariga. Detta ses som en fördel i den mening att det tenderar att minska risken för fortsatta våldshandlingar och hämndaktioner mellan olika parter av konflikten (Roht-Arriaza 2006:6).

Förespråkare för tribunaler menar att för att ett post-konflikt samhälle skall kunna utvecklas i en positiv riktning och implementera "the rule of law" är det en förutsättning att man gör upp med de brott mot mänskliga rättigheter som skett under konflikten (Amstutz 2005:37). Att använda sig av rättsliga processer innebär att det skapas ett förtroende hos befolkningen för rättssäkerheten i landet. Detta förtroende är en förutsättning för att kunna utveckla en fungerande rättsapparat inom staten. Rättssäkerhet är i sin tur en av förutsättningarna för en fortsatt demokratiseringsprocess (Abrams-Ratner 2001:220). Trots att de av FN uppsatta tribunalerna bidrar avsevärt när det gäller att utveckla lagstiftningen om mänskliga rättigheter och humanitär rätt så innehar denna metod för ansvarsutkrävande vissa begränsningar. Upprättandet av dessa tribunaler är en komplicerad procedur. Detta dels i form av rekrytering av personal men även då själva genomförandet av rättsprocesserna kräver omfattande resurser och ofta är väldigt tidskrävande och kostsamma (Wald 2004:192). Abrams och Ratner anser att en problematik kring upprättandet av tribunalerna är att dessa består av personer från olika stater med erfarenheter från olika rättssystem (Abrams-Ratner 2001:223). Dessutom har tribunalernas förmåga att nå ut med information avseende deras verksamhet till befolkningen i de aktuella staterna hittills har varit av begränsad omfattning. Ett av de viktigare syftena med tribunalerna är att ge offren upprättelse för de brott de utsatts för. Detta syfte går dock delvis förlorat om tribunalerna inte lyckas nå ut med information till befolkningen (Wald 2004:193). Abrams och Ratner menar denna problematik till viss del beror på den begränsade mediala uppmärksamhet som tribunalerna ofta erhåller (Abrams-Ratner 2001:222).

Samtidigt som tribunalerna har ansvar för att genomföra rättsprocesserna opartiskt och med ett rättvist tillvägagångssätt så utsätts de för påtryckningar från FN att processen skall genomföras så effektivt som möjligt. Begränsade resurser och krav på effektivitet innebär dock att det inte finns någon praktisk möjlighet

för tribunalerna att ställa samtliga individer som begått krigsförbrytelser, folkmord eller brott mot mänskligheten inför rätta (Hayner 2002:12). Hayner påpekar att det faktum att inte alla personer ställs inför rätta medför att inte alla offer får upprättelse. Samtidigt menar hon dock att åtal av de individer i ledande befattningar som kan anses ansvariga för brotten kan i vissa fall vara en effektiv metod för ansvarsutkrävande (Hayner 2002:12).

Hayner menar emellertid att i de fall då rättegångar i tribunaler inte omges av diverse brister så är de fortfarande otillräckliga i den bemärkelsen att offren såväl som samhället i stort inte får sina behov tillgodosedda (Hayner 2002:11). Hayner anser att lyckade rättegångar, i det avseende att de åtalade fälls, inte innebär att den ursprungliga konflikten får en lösning eller att smärtan som grova brott mot mänskliga rättigheter förorsakat försvinner (Hayner 2002:14). Abrams och Ratner för ett liknande resonemang. De menar att internationella tribunaler har som huvuduppgift att utkräva *individuellt* ansvar och inte att göra en heltäckande utredning av den historiska, politiska, sociala och moraliska kontexten av konflikten. I enighet med Hayner menar Abrams och Ratner att rättegångar i tribunaler inte medför ett ”känslomässigt avslut” för offren och deras anhöriga. Däremot menar Abrams och Ratner att rättegångarna har inverkan på hur man bemöter konflikten i stort och skapar diskussion i det samhälle där konflikten ägt rum (Abrams-Ratner 2001:224).

2.3.2 Sanningskommissioner

Sedan slutet av 1980-talet har det internationella samfundets syn på ansvarsutkrävande av grova kränkningar av mänskliga rättigheter kommit att innefatta även icke-juridiska tillvägagångssätt för att utkräva ansvar (Hayner 2002:10-11). Sanningskommissioner, som är ett exempel på ett sådant förfarande, är ett samlingsbegrepp för de offentliga organ som har till uppgift att undersöka och rapportera om tidigare kränkningar mot mänskliga rättigheter (Hayner 2002:5). Sanningskommissioner innebär vanligtvis ett väldigt omfattande arbete med tusentals offer, vittnen och förövare som blir förhörda (Hayner 2002:226). Dessa kommissioner saknar i regel mandat att tvinga någon till förhör, implementera sina rekommendationer i praktiken samt utfärda straff i form av rättsliga följder. Bland de sanningskommissioner som hittills har upprättats i olika länder har dock mandat såväl som inflytande varierat avsevärt (Hayner 2002:16). Det vanligaste är att organen har upprättats på initiativ av presidenten. Denne har då, tillsammans med ett fåtal medarbetare, avgjort utformningen av kommissionen. Ett annat men mindre vanligt sätt är att sanningskommissionen upprättas efter ett beslut av parlamentet. Sannings- och försoningskommissionen i Sydafrika, som är ett resultat av ett sådant beslut, anses av många illustrera ett lyckat exempel på hur ett upprättande med stöd i parlamentet genererar ett utökat mandat som förmodligen inte skulle vara möjligt med endast stöd från presidenten. Ett tredje sätt att upprätta en sanningskommission är efter ett beslut om det i ett fredsavtal. Det fjärde, och mest sällsynta, alternativet till hur

sanningskommissioner har upprättats är på initiativ av en väpnad oppositionsgrupp (Hayner 2002:214-215).

Även om sanningskommissioner kan anta olika form menar Hayner att det finns en rad gemensamma drag. En sanningskommission är i regel en *ad hoc* konstruktion, vilket innebär att den är upprättad för ett visst syfte. Sanningskommissioner har för avsikt att bearbeta händelser i det förflutna och dess arbete är tidsbegränsat med ett intervall på vanligen sex månader till två år. De är offentliga vad gäller antingen godkännande och/eller finansiering av staten eller oppositionen (Hayner 2002:14). Mark Freeman påpekar att det är viktigt att understryka att fall som tas upp i en sanningskommission avser *grova* brott mot mänskliga rättigheter. Det innebär inte på något vis att alla brott som faller under denna kategorin behandlas i en sanningskommission. Så må vara fallet i teorin, men Freeman skriver att i praktiken förekommer det exempel på sanningskommissioner som endast inriktat sig på en kortare tid av en längre period av förbrytelser. Syftet med en sanningskommission är dock att göra en så heltäckande bild som möjligt, vilket inkluderar att försöka finna orsaker och konsekvenser till vad som skett (Freeman 2006:14-15). Även om en sanningskommission ämnar att behandla hela perioden av förbrytelser så finns det begränsade möjligheter till att undersöka och bearbeta *alla* fall. I viss mån måste man därför välja ut vissa fall som man undersöker mer noggrant medan andra fall endast behandlas ytligt (Hayner 2002:220).

Deras bredd är den största fördelen med sanningskommissioner, enligt Hayner. Till skillnad från tribunaler har sanningskommissioner ett annat djup i sina undersökningar och kan därmed dra mer långtgående slutsatser om orsaker och konsekvenser av vad som skett. Hayner skriver att sanningskommissioner har förmåga att utkräva *fullt* ansvar i den bemärkelsen att den inte endast inriktar sig på individer utan samhället i sin helhet. Det inkluderar militär, polis samt juridiska instanser (Hayner 2002:16). Ytterligare en fördel med sanningskommissioner, enligt Hayner, är att de är fokuserade på offren snarare än förbrytarna (Hayner 2002:16). Det handlar således i första hand om offrens erfarenheter, åsikter och behov (Freeman 2006:17). Hayner menar att den omfattande dokumentation av vittnesuppgifter som en sanningskommission bidrar med innebär att offer och deras anhöriga upplever ett erkännande av staten och ett offentligt fördömande av förbrytelserna (Hayner 2002:16). Även om kommissionens arbete inte resulterar i några juridiska åtgärder så kan individens såväl som institutioners rykte ta skada av de uppgifter som presenteras. Dels genom att specifika personer pekats ut vid namn, men även om delar av militären eller polisen omnämns som involverade i förbrytelserna (Hayner 2002:228).

Freeman betonar att de organ som inte faller inom definitionen av en sanningskommission inte på något vis behöver ha ett mindre värde. En subjektiv undersökning utförd av en sanningskommission har givetvis inget värde, och är därmed inte att föredra framför en objektiv undersökning utförd av exempelvis nationell polis. Transparens i sanningskommissionens undersökningar är därför av största vikt för att fastställa att den inte är upprättad för syns skull (Freeman 2006:19).

2.3.3 Alternativ eller komplement?

Tidigare var samhällen tvungna att bemöta de svårigheter som medföljde övergången från en diktatur till en demokrati. Idag handlar det ofta om samhällen som är under övergång från en väpnad konflikt till instabil fred. Numera handlar det således i större utsträckning om situationer där civilbefolkningen utgör direkta mål för krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten eller folkmord. Det innebär också att infrastrukturen i dessa samhällen är förstörd till den grad att det saknas ett fungerande rättssystem. Domare och politiska ledare som ska vara med och besluta om hur man ska bemöta brott som har begåtts är i många fall själva involverade i konflikten (Lutz 2006:326). Dessa nya svårigheter innebär också en förändring i synen på vilka metoder som är lämpligast för att uppnå transitionell rättvisa. I början av 2000-talet kom debatten om ansvarsutkrävande för brott mot mänskligheten allt mindre att handla om sanning kontra rättvisa. Detta var en följd av en ökning i upprättandet av undersöknings- och sanningskommissioner såväl som tribunaler. Förespråkare för både retributiv och reparativ rättvisa började se en kombination av de två tillvägagångssätten som alltmer möjlig. Många förespråkare för reparativ rättvisa erkände att det fanns ett behov av *mer* än bara sanning vid grova brott mot mänskliga rättigheter. De som i sin tur tidigare förespråkade retributiv rättvisa såg att sanningskommissioner kunde agera föregångare till rättegångar. Teoretiker såväl som politiker menar att en kombination är nödvändig för att uppnå sanning och rättvisa samt för att reparera skadan som skett och förhindra att liknande handlingar äger rum igen (Roht-Arriaza 2006: 8). Tuomas Forsberg skriver att i realiteten handlar det snarare om en kombination av juridiska och icke-juridiska åtgärder än ett val mellan dem (Forsberg 2003:72). Naomi Roht-Arriaza för ett liknande resonemang. Hon anser att för att man ska uppnå rättvisa i ett större sammanhang så krävs det att man kombinerar olika tillvägagångssätt (Roht-Arriaza 2006: 8). Roht-Arriaza hävdar att ansvarsutkrävande i Argentina och Chile utgör två exempel på att sanning och rättvisa går att kombinera. Till en början upprättade man kommissioner för att utreda mord och försvinnande i de två länderna, men allteftersom har kraven ökat på att man ska vidta juridiska åtgärder mot förbrytarna. Roht-Arriaza skriver att trots att en stor del av sanningen officiellt kommit fram så kvarstår kraven på juridisk rättvisa även tjugo år senare. Detta menar Roht-Arriaza tyder på att de personer som ansåg att sanning kunde ersätta juridisk rättvisa, eller rentav vara ett mer rättvist tillvägagångssätt än juridiska åtgärder, kan anses vara motbevisade (Klug-Lutz-Roht-Arriaza 1998:313-314). Förhållandet mellan en sanningskommission och en *ad hoc* tribunal, som verkar parallellt, är dock inte okomplicerat. Det är av största vikt att man sätter upp riktlinjer för de båda organens relation till varandra, vilket bland annat innefattar ett ställningstagande till hur man ska göra med vittnesuppgifter och annat bevismaterial. Man måste också göra en åtskillnad av respektive organs arbetsområde samtidigt som man måste uppmärksamma likheterna i deras arbete såväl som resultat (Roht-Arriaza 2006:9). Det måste också finnas en uttalad ömsesidig respekt mellan de två organen. Att understryka att det råder ett kompletterande snarare än ett konkurrerande förhållande är också viktigt (Horovitz 2006:56). Trots

svårigheterna som uppkommer är det inte längre möjligt att göra samma strikta uppdelning som tidigare genom att antingen välja sanningskommission eller rättegångar som metod för att uppnå transitionell rättvisa. Roht-Arriaza anser att en sådan åtskillnad är lika svårdragen som den mellan nationell och internationell (Roht-Arriaza 2006:11). Ellen Lutz menar, liksom Roht-Arriaza, att man inte kan göra en åtskillnad mellan ”sanning och rättvisa” eller mellan ”rättvisa och fred”. De är alldeles för nära sammankopplade och utgör delmål i strävan efter transitionell rättvisa. Att negligera sanning eller juridisk rättvisa, skriver Lutz, har med andra ord inverkan på möjligheten till hållbar fred. Lutz betonar att det viktigaste med transitionell rättvisa inte är hur man uppnår det utan att man faktiskt gör det (Lutz 2006:327).

Hayner påpekar att sanningskommissioner inte ska ses som ett alternativ till tribunaler, då de inte kan likställas med juridiska organ (Hayner 2002:16). Skillnaden mellan de två organen yttrar sig genom olika tillvägagångssätt under förhör och rättegång samt det faktum att målet med en sanningskommission respektive tribunal inte är detsamma (Hayner 2002:7). Hayner skriver att anledningen till att många likställer eller jämför sanningskommissioner med tribunaler är att de båda organen har förmågan att behandla många fall av samma karaktär. Detta medför också att en del befävar att upprättandet av en sanningskommission minskar chansen att man samtidigt upprättar en tribunal som behandlar samma förbrytelser (Hayner 2002:16). Hayner menar att det inte finns fog för en sådan oro, då sanningskommissioner i många fall har utmynnat i rättegångar vid ett senare tillfälle. Sanningskommissioner har då haft som syfte att förstärka rättvisan i domstolar, och har kunnat bidra med informationsunderlag till framtida rättegångar (Hayner 2002:90). I andra fall har sanningskommissionen setts som ett alternativt sätt att utkräva ansvar, då man befävar att domstolar kommer omges av korruption och att rättssäkerheten därmed kan ifrågasättas (Hayner 2002:16). Ett svagt juridiskt system är något som kännetecknar stater som genomgår en transformering från auktoritärt styre till ett demokratiskt sådant. Oförmågan att driva igenom lyckade rättegångar i nationella domstolar kan bero på brist på kunskap såväl som brist på resurser. Hayner anser att resultatet är att det finns få empiriska exempel på lyckade rättegångar mot personer som begått brott mot mänskliga rättigheter. I många fall kan därför sanningskommissioner, skriver Hayner, ses som ett komplement till rättegångar och ett sätt att stärka ett lands bristande rättssystem (Hayner 2002:88).

Freeman hävdar att det råder inget tvivel om att juridiskt ansvarsutkrävande i form av rättegångar har en enorm betydelse vad gäller transitionell rättvisa. Denna metod inger ett förtroende bland allmänheten att staten tar brotten på allvar. Offren upplever att rättvisa har skipats och rättsliga följder tenderar att ha en avskräckande verkan (Freeman 2006:10). Men i praktiken är det näst intill omöjligt för en domstol att utkräva ansvar från *alla* individer som varit inblandade i konflikten (Hayner 2002:105). Dock kvarstår staters skyldighet under internationell rätt att vidta åtgärder mot grova brott mot mänskliga rättigheter. Många menar att upprättandet av en sanningskommission är ett sätt för stater att uppfylla denna skyldighet och att sanningskommissioner därmed bör utgöra ett komplement till rättegångar (Hayner 2002:105). Freeman skriver att debatten om

transitionell rättvisa knappast hade existerat om juridiskt ansvarsutkrävande varit tillräcklig som enda metod (Freeman 2006:10).

Ovanstående resonemang om att sanningskommissioner och *ad hoc* tribunaler utgör ett komplement till varandra är uppsatsens utgångspunkt och därmed den teori vi kommer att applicera på fallet Sierra Leone.

3 Fallet Sierra Leone

3.1 Inbördeskriget 1991-2002

Inbördeskriget i Sierra Leone bröt ut våren 1991 när gerillagruppen Revolutionary United Front (RUF) under ledning av Fokoy Sankoh med understöd av legosoldater och liberianska styrkor tog sig in i landet. Deras uttalade mål var att befria landet och dess befolkning genom att avsätta den enligt RUF korrupta regeringen i huvudstaden Freetown. Man menade att regeringen var ansvariga för att ha plundrat landet på dess resurser (Hirsch 2001:150). Striderna kom dock inte främst att påverka den sittande regeringen utan istället var det civilbefolkningen på landsbygden som fick betala det högsta priset. RUF tvångsrekryterade män, kvinnor och barn med våldsmetoder och skrämstaktik som till exempel våldtäkter och stymplingar. RUF och de underbetalda soldaterna i regeringsarmén genomförde plundringar och övergrepp gentemot civilbefolkningen som en del av sin krigsföring (Hirsch 2001:146).

Efter drygt ett års strider störtades den sittande regimen av regeringsarmén och en militärregering under namnet National Provisional Ruling Council (NRPC) bildades. NRPC försökte avsluta inbördeskriget genom att via FN som medlare försöka förhandla fram ett fredsavtal med RUF. Detta misslyckades emellertid och konflikten kom att fortsätta. Det faktum att striderna fortsatte och att RUF fortfarande till stor del riktade sitt våld gentemot civilbefolkningen ledde till att det uppstod en generell misstro från befolkningen gentemot RUF och deras politiska motiv. Detta dels genom att RUF fortsatte att strida trots att den regim de ursprungligen sade sig motarbeta nu var avsatt men även då man fortsatte med våldshandlingar gentemot den befolkning som de ursprungligen hävdade att man skulle befria (Alie 2006:165).

Efter internationella påtryckningar för att nå fram till ett fredsavtal och påbörja en demokratisering av Sierra Leone genomfördes det i början av 1996 allmänna val. Valet ledde till att Sierra Leone People's Party (SLPP) kom till makten och Tejan Kabbah utsågs till president. Då SLPP saknade förtroende för de tidigare regeringsstyrkorna valde man istället att förlita sig på en milisgruppering bestående av krigsveteraner och jägare från landsbygden under namnet Civil Defence Forces (CDF) (Hoffman 2006:5).

Regeringen inledde förhandlingar med RUF där FN och andra parter från det internationella samfundet deltog. Det resulterade i att ett fredsavtal, *Abudjinavtalet*, undertecknades mellan regeringen och RUF i slutet av år 1996 (Schabas 2006a:22). Trots undertecknandet av avtalet fortsatte de grova

övergreppen gentemot civilbefolkningen och båda parterna beskyllde varandra för att vara ansvariga för dessa. Detta i kombination med en intern maktkamp inom RUF resulterade i svårigheter att implementera fredsavtalet och misstroendet mellan parterna ökade. Detta ledde i sin tur till en eskalering av våldshandlingar vilket hade en förödande effekt för fredsavtalet (Kargbo 2006:39-40).

I kölvattnet av den misslyckade implementeringen av fredsavtalet tog en utbrytargrupp ur armén under namnet Armed Forces Revolutionary Council (AFRC) genom en statskupp makten och upprättade ett militärt styre i landet. (Beresford-Muller 2001:637). Regeringen och president Kabbah tvingades fly från landet och AFRC valde att alliera sig med RUF och inkludera dessa i den nyupprättade militärjuntan. Militärjuntan fick emellertid inget stöd hos befolkningen och försökte därför genom våldshandlingar kuva befolkningen till lydnad. Förutom att detta ledde till att stora mängder människor som misstänktes vara motståndare till juntan miste livet så ledde det även till att många valde att fly från landet (Alie 2006:166-167). Såväl The Economic Community of West African States Monitoring Group (ECOMOG) som FN:s säkerhetsråd fördömde AFRC:s agerande och krävde att den konstitutionella ordningen i landet skulle återställas och att den störtade regeringen skulle återinstalleras. Förhandlingar inleddes mellan AFRC och ECOMOG men dessa ledde ingenvart varpå ECOMOG med FN:s medgivande intervenerade militärt med stöd av CDF och störtade AFRC samt säkerställde att president Kabbah och den demokratiskt valda regeringen kunde återvända i maj 1998 (Hoffman 2006:5 och Kargbo 2006:41).

Inbördeskriget eskalerade dock efter det att regeringen hade återvänt och AFRC och RUF inledde en terrorvåg på landsbygden. Denna terrorvåg innefattade bl.a. operationer som gick under namnen ”operation no living thing” och ”operation pay yourself” där man inriktade sig på stympning av människor (Alie 2006:167). I en desperat sista ansträngning gjorde man dessutom ett försök att återta huvudstaden. Detta misslyckades dock och efter internationella påtryckningar gick parterna med på ett eldupphör (Horovitz 2006:45). I juli år 1999 ingick Sierra Leones regering och RUF ett fredsavtal som kom till att kallas *Lomé Peace Agreement* (Schabas 2006a:22).

Som en konsekvens av fredsavtalet upprättades en FN styrka i landet. Trots denna styrkas närvaro och det undertecknade fredsavtalet lade AFRC och RUF inte ned sina vapen utan fortsatte med sina attacker gentemot civilbefolkningen och det hela kulminerade i maj 2000 när man tog 500 soldater ur FN styrkan som gisslan (Horovitz 2006:45). Som ett svar på denna handling skickade Storbritannien en styrka till landet för att stabilisera läget. Detta kom att leda till att ytterligare ett fredsavtal undertecknades i november samma år och en avväpningsprocess av de stridande grupperingarna kunde påbörjas. Den av FN ledda avväpningsprocessen tog drygt ett år och i början av 2002 var inbördeskriget i Sierra Leone över (Hoffman 2006:5).

Det drygt 10 år långa inbördeskriget innebar förutom en enorm förödelse av infrastruktur även ett oerhört mänskligt lidande. Stora delar av befolkningen hade under konflikten fått lämna sina plundrade hem och blivit flyktingar. De stridande parternas våldsmetoder gentemot civilbefolkningen som förutom rena avrättningar innefattade såväl kidnappningar, olika former av tortyr, stympningar

och sexuella övergrepp ledde till en ökad förekomst av HIV/AIDS samt efterlämnade en stor del av befolkningen med någon form av handikapp. Förutom detta innebar även konflikten en problematik hur man skulle hantera alla exkombattanter och framförallt den stora mängd barnsoldater som parterna hade använt sig av under inbördeskriget (Horovitz 2006: 44).

Sierra Leone stod efter inbördeskriget inför ett antal problem som man var tvungen att hantera som en del av processen mot en hållbar fred. Dessa omfattade avvärjningen och demobiliseringen av de stridande parterna samt återintegration av barnsoldater och exkombattanter. Men kanske framförallt hur man skulle bemöta de krigsförbrytelser och brott mot mänskliga rättigheter som begicks under kriget (Alie 2006:169).

3.2 Upprättandet av en sannings- och försoningskommission

I fredsavtalet, *Lomé Peace Agreement*, från år 1999 fastställdes det att en sannings- och försoningskommission skulle upprättas inom 90 dagar (Schabas 2006a:22). President Kabbah uppmanade befolkningen i Sierra Leone att glömma och förlåta medan representanten för RUF, Foday Sankoh, vädjade till folket om förlåtelse för de brott som han nu fördömde (Abraham 2004:212).

Förslaget om att upprätta en sanningskommission var inte på något vis nytt, utan det hade förekommit i fredsförhandlingarna redan år 1996. Utformningen av sannings- och försoningskommissionen i Sydafrika hade vid detta tillfälle fått ett stort inflytande i debatten om transitionell rättvisa, och hade således även inverkan på de beslut som fattades i Sierra Leone (Schabas 2004:3). Upprättandet av *the Sierra Leone Truth and Reconciliation Commission* (SLTRC) kom dock till att dra ut på tiden. Sierra Leones parlament, som hade till uppgift att fastställa villkoren för kommissionen i nationell lagstiftning, väntade med att göra så tills i slutet av februari år 2000 (Schabas 2006a:22-23). Anledningen till att det rådde en allmän ovilja till ett snabbt upprättande av SLTRC, efter det att fredsavtalet hade undertecknats, har sin förklaring i att avvärjningsprocessen av exkombattanter drog ut på tiden. Många beförde att upprättandet av sannings- och försoningskommissionen skulle försvåra avvärjningen ytterligare. Det fanns nämligen en risk att väpnade grupper, som hållit sig gömda, skulle missta kommissionen för en domstol och därmed inte våga ge sig till känna. Internationella organisationer för mänskliga rättigheter utförde dock påtryckningar på regeringen att påbörja arbetet med sannings- och försoningskommissionen (Alie 2006:176).

Syftet med sannings- och försoningskommissionen var att göra en historisk dokumentation över de kränkningar av mänskliga rättigheter och humanitär rätt som utförts från konfliktens början år 1991 tills det att fredsavtalet undertecknades år 1999. SLTRC hade också som uppgift att bemöta offrens

behov, främja läkning och upprättelse samt förhindra att ett liknande scenario sker igen (Schabas 2006a:23).

Lomé Peace Agreement innehöll bestämmelser som garanterade samtliga parter i konflikten full amnesti för de förbrytelser som begåtts mellan mars år 1991 och juli år 1999 (Alie 2006:175). Det var ett villkor för att de personer som begått krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten överhuvudtaget skulle underteckna fredsavtalet (Wallensteen 2007:142). Amnestin innebar att inga offentliga eller juridiska åtgärder fick vidtas mot exkombattanter och andra personer som begått krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten. Den bakomliggande orsaken till att regeringen i Sierra Leone tilldelade parterna amnesti uppgavs vara för att underlätta fredsprocessen, uppnå nationell upprättelse samt återintegrera förbrytarna i samhället (Alie 2006:171-172). I en rapport från SLTRC lät man meddela att "those who argue that peace cannot be bartered in exchange for justice, under any circumstances, must be prepared to justify the likely prolongation of an armed conflict". SLTRC ansåg att värdet av fred i Sierra Leone var så pass högt att man var villig att utstå nackdelarna som amnesti innebar (Lutz 2006:330). Man antog således en position som inriktade sig på reparativ rättvisa i syfte att återställa det samhälle som förstörts under konflikten. Vid denna tidpunkt ansåg, av allt att döma, den sittande regeringen att detta förhållningssätt var det mest gynnsamma för fredsutvecklingen i Sierra Leone.

Det faktum att förbrytarna tilldelats amnesti möttes dock av våldsamma protester från det internationella samfundet. Det hade delvis att göra med att upprättandet av *International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia* (ICTY) och *International Criminal Tribunal for Rwanda* (ICTR) medfört att stödet för amnesti minskat. Romstadgan från år 1998 om upprättandet av internationella brottmålsdomstolen (ICC) hade också bidragit till att internationell rätt kommit att få en ännu starkare ställning gentemot nationell lagstiftning (Wallensteen 2007:143). FN lät meddela till regeringen i Sierra Leone att amnesti inte var godtagbart vid krigsförbrytelser, folkmord och brott mot mänskligheten (Schabas 2006a:22).

Efter påtryckningar från såväl civilsamhället som det internationella samfundet om behovet av att upprätta en internationell tribunal insåg president Kabbah och regeringen att endast en sannings- och försoningskommission inte var tillräckligt som metod för att kunna uppnå transitionell rättvisa utan att det även fanns ett behov av juridiskt ansvarsutkrävande. Samtidigt var man medveten om att den nationella lagstiftningen innebar begränsningar när det gällde möjligheterna att ställa individer till ansvar för krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten. Detta i kombination med att landet saknade såväl de resurser som expertis som krävdes för att kunna genomföra en sådan rättsprocess resulterade i att presidenten vände sig till FN och yrkade på att en specialdomstol skulle upprättas (Horovitz 2006:46).

3.3 Upprättandet av en specialdomstol

Protesterna mot amnestin från det internationella samfundet i kombination med att stridigheterna i Sierra Leone fortsatte låg bakom upprättandet av en specialdomstol (Schabas 2006a:33). När Sierra Leones regering ändrade sin uppfattning och var beredda att utkräva juridiskt ansvar för de brott som hade begåtts valde FN:s säkerhetsråd att år 2000 ge generalsekreteraren mandat att förhandla med Sierra Leones regering kring upprättandet av en specialdomstol som skulle behandla såväl allvarliga brott mot internationell humanitär rätt som brott mot Sierra Leones nationella lagar (Schabas 2003:1037). Förhandlingarna med regeringen innebar emellertid att specialdomstolen inte blev operativ förrän år 2002. Upprättandet av specialdomstolen bygger på ett avtal mellan FN och Sierra Leones regering och trots de institutionella likheterna med tidigare *ad hoc* tribunaler ICTY och ICTR så skiljer sig specialdomstolen i några avseenden (Schabas 2004:20 och Schabas 2003:1037).

Eftersom specialdomstolen till skillnad från ICTY och ICTR inte är upprättad av FN:s säkerhetsråd utan bygger på ett avtal mellan Sierra Leones regering och FN innebär det att den inte har någon formell rätt att kräva att nationella domstolar i andra länder skall lämna ut misstänkta krigsförbrytare (Beresford-Muller 2001:640-641). FN har dock i den mån detta behov skulle föreligga uppmanat stater att samarbeta med specialdomstolen även om de inte har någon formell skyldighet att göra det. Specialdomstolen skiljer sig dessutom från ICTY och ICTR genom att den är belägen i samma land där brotten har begåtts men även genom domstolens sammansättning av personal från såväl Sierra Leone som andra stater. Vidare skiljer sig specialdomstolen i den bemärkelse att den kan ses som en hybriddomstol. Dess jurisdiktion innefattar såväl internationell lagstiftning som omfattar brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser men även nationell lagstiftning som omfattar brott som förstörelse av egendom och sexuella övergrepp. Även om specialdomstolens jurisdiktion till viss del omfattar nationell lagstiftning har den än så länge endast fokuserat på handlingar som innebär brott mot internationell rätt (Horovitz 2006:47).

Upprättandet av specialdomstolen har inneburit vissa begränsningar i form av att endast brott som begåtts efter det misslyckade Abidjanavtalet år 1996 skall behandlas i domstolen. Trots att inbördeskriget började år 1991 har FN trots vissa protester från Sierra Leones regering beslutat att endast brott som begåtts efter år 1996 skall kunna leda till åtal. Detta då man anser att man därigenom kommer begränsa specialdomstolens arbetsbörda samt att man menar att de grävsta övergreppen skedde efter år 1996. William A. Schabas anser emellertid att FN:s motivering inte är hållbar och att det istället eventuellt kan förklaras med att FN inte vill kännas vid den position man intog vid Abidjanavtalet då man inte motsatte sig amnesti för kombattanter som begått brott under perioden 1991-1996 medan man gjorde detta vid *Lomé Peace Agreement* (Schabas 2003:1042).

Då de tidigare *ad hoc* tribunalerna har kännetecknats av att vara väldigt kostsamma och tidskrävande har FN beslutat att endast de som anses ha haft det yttersta ansvaret för de brott som specialdomstolen behandlar ska ställas inför

rätta. Det faktum att specialdomstolens ekonomiska anslag är av begränsad natur innebär dessutom att det inte finns någon annan möjlighet (Schabas 2006b:423). Detta innebär enligt Sigall Horovitz att valet av vilka individer man väljer att ställa inför ansvar påverkar den fortsatta fredsutvecklingen i landet. Horovitz menar att åklagarsidan i specialdomstolen här dels har ställts inför uppgiften att identifiera de individer som anses som ansvariga för att å ena sidan leva upp till det internationella samfundets förväntningar på ansvarsutkrävande och å andra sidan måste de samtidigt se till landets bästa i form av vad som leder till en hållbar fred och utvecklandet av "the rule of law" (Horovitz 2006:48). Horovitz anser även att det faktum att domstolen upprättats i landet i kombination med att dess personal till viss del är från Sierra Leone innebär att man skapar förutsättningar för att kunna upprätthålla "the rule of law" i landet även efter det att specialdomstolen har upphört att existera (Horovitz 2006: 43).

4 Relationen mellan Sierra Leones sannings- och försoningskommission och specialdomstol

4.1 Positiva och negativa effekter

Inledningsvis sågs sannings- och försoningskommissionen i Sierra Leone som ett alternativ snarare än som ett komplement till rättsliga åtgärder. Detta kom dock till att ändras redan innan man upprättade SLTRC. Insikten om att det krävdes ytterligare metoder för att få bukt på de fortsatta oroligheterna i landet blir särskilt tydligt genom president Kabbahs vädjan till FN om att upprätta en internationell tribunal (Schabas 2004:3-4). Till en början motsatte sig sannings- och försoningskommissionen upprättandet av specialdomstolen. Det fanns farhågor att specialdomstolens verksamhet skulle komma att få en negativ inverkan på det egna arbetet. Man hävdade att villigheten att vittna i SLTRC skulle minska hos förbrytarna av rädsla för att senare ställas inför rätta i SCSL. Specialdomstolens åklagare, David Crane, lät dock meddela att han inte tänkte använda sig av information som kommit fram i sannings- och försoningskommissionen (Horovitz 2006:55 och Schabas 2004:29). Cranes uttalande föregicks av att *Human Rights Watch* och *The International Centre for Transitional Justice* hade uttalat sig positivt avseende ett samarbete gällande informationsutbyte mellan sannings- och försoningskommissionen och specialdomstolen (Schabas 2006a:27). Både SLTRC och SCSL motsatte sig dock till detta. Sannings- och försoningskommissionen ansåg att ett sådant samarbete riskerade att leda till en förvirring hos befolkningen avseende relationen mellan de två institutionerna. Eftersom man misstänkte att ett informationsutbyte mellan de två organen riskerade att leda till att de exkombattanter som var villiga att vittna inte skulle våga träda fram så valde man att anta en position som innebar att den information som kom fram i sannings- och försoningskommissionen skulle behandlas som konfidentiell och inte lämnas ut (Schabas 2004:29)

FN:s säkerhetsråd såväl som generalsekreterare Kofi Annan delade synen på de två organen som komplement till varandra. FN betonade vikten av att det skulle finnas en ömsesidig respekt mellan SLTRC och SCSL. Även om syftet med de två organen skiljde sig åt så var stora delar av deras respektive verksamheter sammanlänkade med varandra (Schabas 2004:3-4). Med anledning av att de två organen skulle verka parallellt gav Kofi Annan *United Nations Mission In Sierra*

Leone och *Office of the High Commissioner for Human Rights* till uppgift att utarbeta generella riktlinjer kring hur relationen skulle utformas (Schabas 2004:26). Att fastställa den närmare utformningen av relationen mellan SLTRC och SCSL var dock inte helt oproblematiskt. När de två organen blev operativa i juli år 2002 var förhållandet dem emellan fortfarande oklart. De verkade sida vid sida under de arton månader som arbetet med sannings- och försoningskommissionen pågick. Båda organen framhöll dock att det inte rådde ett samarbete mellan dem men att båda utgjorde metoder för att uppnå transitionell rättvisa (Schabas 2004:5).

Relation mellan SLTRC och SCSL var emellertid inte oproblematiskt vilket framkom när en tidigare ledare inom CDF, Samuel Hinga Norman, skulle ställas inför rätta i specialdomstolen. Han önskade då att även få vittna inför sannings- och försoningskommissionen. Sannings- och försoningskommissionen ansåg att de hade mandat att få uppta Normans vittnesmål medan specialdomstolen ansåg att den under sitt mandat inte hade någon skyldighet att låta sannings- och försoningskommissionen få tillgång till honom (Boister 2004:1102). Sannings- och försoningskommissionen menade att Norman hade spelat en nyckelroll i konflikten varpå hans vittnesmål var viktigt i processen att skapa en allmän förståelse för inbördeskriget. Specialdomstolen ansåg däremot att ett sådant vittnesmål riskerade att påverka den kommande rättsprocessen gentemot honom. Detta i form av att såväl vittnen som domare riskerade att påverkas av den information som skulle kunna komma fram vid ett sådant vittnesmål. I denna tvist mellan samhällets behov av att å ena sidan få en så korrekt bild av inbördeskriget som möjligt och å andra sidan dess intresse i enskilda individers rättighet till en opartisk rättegång prioriterades det senare alternativet (Boister 2004:1104). Debatten kring Norman och ytterligare några förbrytare som önskade att vittna inför sannings- och specialdomstolen kom att fortsätta. Eftersom det inte fanns någon formell överenskommelse om formerna kring samarbetet ledde det till att respektive institution antog en position där man förespråkade sin metod i strävan efter transitionell rättvisa som viktigast. Det hela resulterade trots allt i att specialdomstolens ordförande Geoffrey Robertson slutligen beviljade att de som skulle ställas inför rätta i specialdomstolen skulle ges möjlighet att vittna inför sannings- och försoningskommissionen. Vittnesmålen skulle dock inte ges offentligt utan endast inför sannings- och specialdomstolens kommissionärer varpå dessa valde att ta tillbaks sitt önskemål om att få vittna (Schabas 2006a:37).

Även om sannings- och försoningskommissionen inte kan anses som konkurrenter innebär det faktum att under den tidsperiod som dessa var operativa parallellt rådde det en viss konkurrens avseende resurser. Detta eftersom båda institutionernas verksamhet till stor del finansierades genom bidrag (Schabas 2004:8).

Det kan vid första anblick verka som om arbetet hade flutit på bättre i fall man först avslutade specialdomstolens verksamhet för att därefter påbörja sanningskommissionens verksamhet. På så sätt hade man inte ställts inför problemet att vittnesuppgifter som framkom i SLTRC skulle påverka domare och vittnen i SCSL. Ett sådant resonemang tenderar dock att negligera vikten av påbörja arbetet med transitionell rättvisa så fort det råder stabilitet i samhället.

Rättegångar är oerhört tidskrävande, vilket skulle innebära att sanningskommissionens bidrag till transitionell rättvisa skulle komma att dröja alltför länge. Sigall Horovitz för en diskussion kring det omvända scenariot, det vill säga att man hade avslutat sannings- och försoningskommissionen innan man påbörjade rättegångarna. Horovitz menar att ett sådant scenario inneburit mindre förvirring hos allmänheten rörande relationen mellan de två organen. Hon hävdar också att fler personer kanske hade velat samarbeta med sannings- och försoningskommission. Trots detta konstaterar Horovitz att en fördröjning av upprättandet av en specialdomstol hade försvårat tillgängligheten till vittnen och bevismaterial (Horovitz 2006:56-57). Att SLTRC och SCSL var verksamma parallellt är således positivt med tanke på de tidsvinster det genererade.

4.2 Kompletterande verkan i skapandet av transitionell rättvisa?

Som tidigare nämnts fortsatte stridigheterna i Sierra Leone även efter det att parterna i konflikten undertecknat *Lomé Peace Agreement* (Horovitz 2006:45). Huruvida metoden att endast söka sanning har en negativ inverkan på fredsprocessen går dock inte att fastställa i vårt specifika fall. Sannings- och försoningskommissionen hade nämligen ännu inte upprättats. Man kan därmed inte dra några slutsatser att det krävs rättvisa i form av juridiska åtgärder för att man ska uppnå hållbar fred. Vårt resonemang om vilken påverkan beslutet om att upprätta en sannings- och försoningskommission har haft på fredsprocessen i Sierra Leone kan kopplas till liknande tankegångar av Ellen Lutz. Hon hävdar att varken regeringens beslut om tilldela förbrytarna amnesti, eller det internationella samfundets protester mot detta beslut, hade någon större inverkan på att RUF inte upphörde med stridigheterna trots *Lomé Peace Agreement*. Lutz menar att det i stället berodde på att Foday Sankoh hade intresse av att fortsätta hålla sig gömd och trygga sin egen framtid. Sankoh valde sin egen säkerhet framför att uppfylla kraven i *Lomé Peace Agreement* och därmed stabilisera situationen i landet (Lutz 2006:331).

I vilken mån kombinationen av SLTRC och SCSL påverkat fredsprocessen är dock lättare att föra en diskussion kring. Utifrån ovanstående redogörelse om positiva och negativa effekter av att man använt sig av två metoder för ansvarsutkrävande kan vi konstatera att det inte finns något som tyder på en fortsatt instabilitet i Sierra Leone. Det har inte förekommit något uttryckligt motstånd mot att de två organen verkat parallellt i den mening att striderna har återupptagits. Även om vi inte med säkerhet kan säga att den fortsatta stabiliteten är en direkt konsekvens av att man använt sig av *både* en sannings- och försoningskommission och en specialdomstol så talar ändå den rådande situationen i landet sitt tydliga språk. Vi kan därmed konstatera att, förutom vissa svårigheter att fastställa den exakta relationen mellan de två organen, en

kombination av sanning och juridisk rättvisa inte haft en *negativ* inverkan på fredsprocessen.

Som tidigare nämnts behandlar specialdomstolen i Sierra Leone endast fall med de personer som anses bära det yttersta ansvaret för krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten. Sannings- och försoningskommissionen utgör, i enighet med Priscilla B. Hayners resonemang, därmed ett komplement till specialdomstolen i den mening att den tar upp övriga fall. Även om det inte resulterar i några rättsliga följder för dessa personer så bemöter man, genom SLTRC, åtminstone de grova brott mot mänskliga rättigheter som begicks under inbördeskriget. En kombination av sanningskommission och specialdomstol innebär att stater i större utsträckning uppfyller sina åtagande under internationella rätt än vad de hade gjort om man endast tillämpade en av metoderna (Horovitz 2006:54 och Hayner 2002:105).

Ytterligare ett argument för att SLTRC och SCSL faktiskt kan ses som komplement till varandra är att deras respektive mandat avsåg olika tidsperioder av inbördeskriget. Specialdomstolen tog endast upp fall som inträffat efter november år 1996 medan målet för sannings- och försoningskommissionen var att belysa hela konflikten (Horovitz 2006:54).

Vi anser att man – genom fallet Sierra Leone – kan dra slutsatsen att det inte finns något som tyder på att man måste välja endast den ena eller den andra metoden för att bemöta tidigare begångna brott. Däremot ser vi att det uppstår vissa svårigheter av att de två organen är operativa under samma tidsperiod. Det är därför av största vikt att man, i enighet med Naomi Roht-Arriazas resonemang, innan upprättandet av en sanningskommission och en specialdomstol sluter ett skriftligt avtal som tydligt anger reglerna för deras relation till varandra. Svårigheterna som uppkommer av att de två organen är verksamma *samtidigt* är dock ingen anledning att inte kombinera de båda metoderna för att bemöta grova brott mot mänskliga rättigheter. Syftet med en sanningskommission respektive en tribunal är inte densamma, i enighet med Hayners resonemang. De fyller därmed sin egen funktion i strävandet efter att uppnå transitionell rättvisa. Vi anser därför att man måste se till vad som går förlorat om man väljer att inte använda sig utav den ena metoden. Att inte ställa personer inför rätta för brott som de har begått underminerar rätts säkerheten i ett samhälle avsevärt. Det sänder ut ett budskap till befolkningen att staten ifråga inte tar förbrytelse på allvar, och att tala om upprättelse för offren blir därför meningslöst. Om det inte åligger något straff i de handlingar som begås är risken stor att liknande aktioner sker även i framtiden. Samtidigt visar uppsatsens resultat att en sanningskommission utgör ett komplement till de brister som återfinns hos *ad hoc* tribunaler. Att utkräva ansvar från fler än de personer som haft nyckelroller i konflikten samt att inkludera civilbefolkningen i skapandet av transitionell rättvisa är av största vikt. I detta sammanhang fyller sanningskommissioner en viktig roll.

5 Slutsatser

I denna uppsats ämnade vi att undersöka relationen mellan Sierra Leones sannings- och försoningskommission och specialdomstol. Vårt syfte var att analysera huruvida de två organen kan sägas utgöra ett komplement till varandra i skapandet av transitionell rättvisa. Tidigare har många forskare sett transitionell rättvisa som ett val mellan antingen sanning eller juridiskt ansvarsutkrävande. Det teoretiska ramverket till denna uppsats menar dock att de två metoderna inte bör ses som alternativ till varandra. I stället går de med fördel att kombinera för att på så sätt uppnå rättvisa i en bredare mening.

I fredsavtalet år 1999 stadgades att en sannings- och försoningskommission skulle upprättas. De personer som begått krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten skulle också tilldelas amnesti. Amnesti sågs som en förutsättning för att stabilisera situationen i landet och den lämpligaste metoden för att säkra en hållbar fred. Då konflikten fortsatte trots fredsavtalet insåg president Kabbah att man var tvungen att vidta ytterligare åtgärder. Beslutet om att upprätta en specialdomstol grundades i att det internationella samfundet inte accepterade den del av fredsavtalet som garanterade amnesti till samtliga förbrytare.

Vi finner att avsikten förvisso inte var att *The Sierra Leone Truth and Reconciliation Commission* och *Special Court for Sierra Leone* skulle samarbeta med varandra. Det faktum att de var verksamma under samma tidsperiod innebar emellertid att man var tvungen att fastställa vilken relation de skulle ha gentemot varandra. Formellt sett upprättades dock aldrig ett sådant regelverk, vilket resulterade i att förhållandet dem emellan inte tydliggjordes till fullo. Ett exempel på denna problematik var när en av de åtalade i specialdomstolen även bad om att få vittna i sannings- och försoningskommissionen. Eftersom det inte fanns några tydliga riktlinjer uppstod det en tvist mellan samhällets behov av sanning och den enskilde individens rätt till en rättvis rättegång. Ytterligare en problematik med att de två organen verkade parallellt var det faktum att de till viss del konkurrerade om samma resurser i form av ekonomiska bidrag.

En positiv effekt av att de två organen var operativa samtidigt innebar att man relativt snabbt kunde påbörja processen som avsåg att utmynna i transitionell rättvisa. Ett scenario där man i stället hade avslutat det ena organets verksamhet innan man påbörjat arbetet med det andra hade möjligtvis löst problem som exempelvis informationsutbytet. En fördröjning av upprättandet av antingen sannings- och försoningskommission eller specialdomstolen hade emellertid haft en negativ inverkan på skapandet av transitionell rättvisa. Detta eftersom det är viktigt att påbörja en sådan process relativt kort tid efter att konflikten upphört.

Det är svårt att dra några slutsatser om det är användandet av *både* en sannings- och försoningskommission och specialdomstol som medfört stabilitet i Sierra Leone. Vi menar dock att det faktum att man använt sig av båda metoderna

åtminstone inte har haft en *negativ* inverkan på fredsutvecklingen i landet. Denna slutsats når vi genom att konstatera att det inte förekommit något uttryckligt motstånd mot att de två organen verkat parallellt i den mening att striderna har återupptagits.

Det må ha förekommit vissa svårigheter med att sannings- och försoningskommissionen och specialdomstolen var operativa samtidigt. Ett sådant scenario kan dock förhindras genom att man i förväg fastställer vilka riktlinjer som ska gälla för förhållandet mellan de två organen. Våra slutsatser är att det inte finns något som tyder på att man måste välja en av metoderna i skapandet av transitionell rättvisa. *The Sierra Leone Truth and Reconciliation Commission* och *Special Court for Sierra Leone* har fungerat som komplement till varandra i flera avseende. För det första avsåg deras respektive mandat olika tidsperioder av inbördeskriget. För det andra var syftet med sannings- och försoningskommissionen att göra en heltäckande historisk dokumentation över de krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten som begicks under inbördeskriget. Specialdomstolen behandlar i sin tur endast de fall med personer som anses bära det huvudsakliga ansvaret för förbrytelseerna. De två organens olikheter i syfte och funktioner innebär att de utgör en viktig roll, om än var och en på sitt sätt, i strävan efter rättvisa i ett post-konflikt samhälle.

6 Referenser

- Abraham, Arthur, 2004. 'The Elusive Quest For Peace: From Abidjan to Lome', i Ibrahim Abdullah, *Between Democracy and Terror – the Sierra Leone Civil War*. Dakar, Senegal: Codesria.
- Abrams, Jason S. – Ratner, Steven, R., 2001. *Accountability for Human Rights Atrocities in International Law – Beyond Nuremberg Legacy*. Andra upplagan. New York: Oxford University Press.
- Alie, Joe A. D., 2006. 'A Price For Peace? Justice and Reconciliation in Post-War Sierra Leone', i Anatole Ayissi och Robin Edward Poulton, *Bound to Cooperate – Conflict, Peace and People in Sierra Leone*. Genève, Schweiz: United Nations Institute for Disarmament research (UNIDIR).
- Amstutz, Mark R., 2005. *The healing of nations: the promise and limits of political forgiveness*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield.
- Beresford, Stuart – Muller A.S., 2001. "The special court for Sierra Leone: An initial comment", *Leiden Journal of International Law*, vol. 14, nr. 1, s. 635-651.
- Biggar, Nigel, 2002. "Peace and Justice: a limited reconciliation", *Ethical Theory & Moral Practice*, vol. 5, nr. 2, s. 167-179.
- Boister, Neil, 2004. "Failing to get to the heart of the matter in Sierra Leone?", *Journal of International Criminal Justice* vol. 2, nr. 4, s.1100-1117.
- Borer, Tristan Anne, 2006. 'Truth Telling as a Peace-building Activity: A Theoretical Overview', i Tristan Anne Borer, *Telling the truths: truth telling & peace building in post-conflict societies*. University of Notre Dame Press.
- Forsberg, Tuomas, 2003. 'The Philosophy and Practice of Dealing with the Past: some Conceptual and Normative Issues', i Nigel Biggar, *Burying the Past – Making Peace & Doing Justice after Civil War*. Washington D.C.: Georgetown University Press.
- Freeman, Mark, 2006. *Truth Commissions and Procedural Fairness*. New York: Cambridge University Press.
- Goldstone, Richard J., 1998. 'Bringing War Criminals to Justice during an Ongoing War', i Jonathan Moore, *Hard Choices: Moral dilemmas in Humanitarian intervention*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield.
- Hayner, Priscilla B., 2002. *Unspeakable Truths: Facing the Challenge of Truth Commissions*. New York: Routledge.
- Hirsch, John L., 2001. "War in Sierra Leone", *Survival*, vol. 43, nr. 3, s. 145-162.
- Hoffman, Danny., 2006. "Disagreement: Dissent politics and the war in Sierra Leone", *Africa today*, vol. 52, nr. 3, s. 3-22.

- Horovitz, Sigall, 2006. 'Transitional Criminal Justice in Sierra Leone', i Naomi Roht-Arriaza och Javier Mariezcurrena, *Transitional Justice in the 21st Century: Beyond truth versus justice*. New York: Cambridge University Press.
- Kargbo, Abubakar, 2006. 'The Long Road To Peace: 1991-1997', i Anatole Ayissi och Robin Edward Poulton, *Bound to Cooperate – Conflict, Peace and People in Sierra Leone*. Genève, Schweiz: United Nations Institute for Disarmament research (UNIDIR).
- Klug, Heinz – Lutz, Ellen – Roht-Arriaza, Naomi, 1998. "Transitional Justice: Amnesties, truth commissions and beyond", *American Society of International Law. Proceedings of the Annual Meeting*, s. 313-320.
- Llewellyn, Jennifer J., 2006. 'Restorative Justice in Transitions and Beyond: The Justice Potential of Truth-telling Mechanisms for Post-peace Accord Societies', i Tristan Anne Borer, *Telling the Truths: truth telling & peace building in post-conflict societies*. University of Notre Dame Press.
- Lutz, Ellen, 2006. 'Transitional Justice: Lessons learned and the road ahead', i Naomi Roht-Arriaza och Javier Mariezcurrena, *Transitional Justice in the 21st Century: Beyond truth versus justice*. New York: Cambridge University Press.
- Roht-Arriaza, Naomi, 2006. 'The New Landscape of Transitional Justice', i Naomi Roht-Arriaza och Javier Mariezcurrena, *Transitional Justice in the 21st Century: Beyond truth versus justice*. New York: Cambridge University Press.
- Schabas, William A., 2003. "The Relationship Between Truth Commissions and International Courts: The Case Of Sierra Leone", *Human Rights Quarterly*, vol. 25, nr. 4, s. 1035-1066.
- Schabas, William A., 2004. "A Synergistic Relationship: the Sierra Leone Truth and Reconciliation Commission and the Special Court for Sierra Leone", *Criminal Law Forum* vol. 15, nr. 1, s. 3-54.
- Schabas, William A., 2006a. 'The Sierra Leone Truth and Reconciliation Commission', Naomi Roht-Arriaza och Javier Mariezcurrena, Javier, *Transitional Justice in the 21st Century: Beyond truth versus justice*. New York: Cambridge University Press.
- Schabas, William A., 2006b. "International Justice For International Crimes: An Idea Whose Time Has Come", *European Review*, vol. 14, nr. 4, s. 421-439.
- Wald, Patricia M., 2004. "Accountability for war crimes: What role for national, international and hybrid tribunals?", *American Society of International law. Proceedings of the Annual Meeting*, s. 181-195.
- Wallensteen, Peter, 2007. *Understanding Conflict Resolution: War, peace and the Global System*. Andra upplagan. London: Sage Publications.